

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Wereld

Opgave 1 – De nieuwe zijderoute

1 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de oude zijderoute over land heeft geleid tot de integratie van gebieden en samenlevingen / het uitwisselen van ideeën, religie en tradities.

2 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- het in die periode mogelijk werd om met (zeil)schepen grote afstanden over zee af te leggen (oorzaak) 1
- waardoor de reis tussen Europa en China over zee sneller (en minder risicovol) werd dan de oude zijderoute over land (en de oude zijderoute over land dus minder vaak gebruikt werd) (gevolg) 1

3 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- door de aanleg van de nieuwe zijderoute over land producten uit China via treinstations / hubs in (Midden- / Oost-)Europa worden getransporteerd / overgeslagen 1
- zodat een deel van de Chinese producten niet meer via de Rotterdamse haven Europa binnenkomt / het achterland van Rotterdam relatief kleiner wordt 1

4 maximumscore 2

Juiste nadelen zijn:

- Het gebied waar de nieuwe zijderoute over land doorheen gaat, is onherbergzaam / heeft (vooral) in de winter een bar klimaat (waardoor het transport in gevaar kan komen). (dimensie natuur)
- Transport per trein is (met name voor goedkope volumineuze producten) duurder dan massatransport over zee. (economische dimensie)
- Transport over land kan gehinderd worden door grenscontroles / vereiste documenten / handelsembargo's (omdat het transport door verschillende landen gaat). (politieke dimensie)

per juist nadeel 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 – Als Nederlandse provincies landen waren

5 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat het bruto regionaal product en het bruto nationaal product geen gemiddelden per inwoner laten zien / geen rekening houden met het totaal aantal inwoners 1
- Uit het antwoord moet blijken dat in bron 1 alleen gebruik wordt gemaakt van een economische indicator (en dat geeft geen volledig beeld van de levensomstandigheden) 1

6 maximumscore 1

Juiste gemeenschappelijke redenen zijn:

- Deze landen kennen politieke instabiliteit / conflicten.
- De registratiesystemen in deze landen zijn minder betrouwbaar.
- Deze landen scoren hoog op de *Fragile States Index*.

7 maximumscore 2

- Marokko 1
- analfabetisme / onderwijs / kennis 1

8 maximumscore 3

- Het sterftecijfer wordt vooral / sterk beïnvloed door de leeftijdsopbouw van een land (en niet alleen door de welvaart / levensomstandigheden) 1
- In alle genoemde landen in bron 1 is de welvaart (het bnp per inwoner) (veel) lager dan die in Nederland 1
- terwijl de sterftecijfers in deze landen ongeveer gelijk (Cuba, Ethiopië, Uganda, Vietnam) of lager (Albanië, Bangladesh, Jemen, Libanon, Marokko) / in slechts een paar landen een beetje hoger (Burkina Faso, Georgië, Wit-Rusland) zijn dan in Nederland 1

Aarde

Opgave 3 – Karstlandschap in het Zuid-Chinees Bergland

9 maximumscore 1

Dit deel van China / Het Zuid-Chinees Bergland ligt midden op een tektonische plaat / ligt ver verwijderd van plaatgrenzen.

10 maximumscore 2

- stollings-/dieptegesteenten: basalt / graniet 1
- metamorfe gesteenten: gneis / leisteen / marmer / schist 1

Opmerking

Wanneer beide hoofdgroepen van gesteenten juist zijn, maar juiste voorbeelden ontbreken, 1 scorepunt toekennen.

11 maximumscore 2

- het stroomgebied van de Chang Jiang en dat van de Xi Jiang 1
- Juiste antwoorden zijn: 1
 - De hoogste delen van het Zuid-Chinees Bergland (de waterscheiding) zijn in gebruik als bos, terwijl de lagere delen in gebruik zijn genomen voor de verbouw van rijst (atlaskaart 167A).
 - In de hoogste delen van het Zuid-Chinees Bergland (de waterscheiding) is de bevolkingsdichtheid lager dan in de lagere gebieden (atlaskaart 167B).

12 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- in het Zuid-Chinees Bergland de zomermaanden warm zijn en er dan veel neerslag valt (oorzaak) 1
- waardoor in de zomermaanden (mineralen in) gesteenten makkelijker / sneller oplossen (gevolg) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 – Landschappen en klimaten in Australië

13 maximumscore 2

- 1 - c
- 2 - d
- 3 - a
- 4 - b

indien vier antwoorden juist	2
indien drie of twee antwoorden juist	1
indien minder dan twee antwoorden juist	0

14 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- de gebieden op deze breedte een groot deel van het jaar een hogedrukgebied hebben / te maken hebben met dalende luchtstromen (oorzaak) 1
- waardoor het vocht in de dalende / opwarmende lucht verdampt / niet condenseert (en er dus weinig neerslag valt) (gevolg) 1

15 maximumscore 2

Uit de beschrijving moet blijken dat

- de noordoostkust van Australië in deze periode van het jaar onder invloed van aanlandige (en dus vochtige) wind staat 1
- die tegen het gebergte opstijgt en voor veel neerslag zorgt 1

16 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- het gebergte langs de zuidoostkust van Australië (veel) ouder is dan de Alpen in Europa (oorzaak) 1
- waardoor verweering en/of erosie het gebergte langs de zuidoostkust van Australië langer heeft kunnen afslijten / afbreken (waardoor de bergtoppen minder spits en lager zijn dan de bergtoppen van de Alpen in Europa) (gevolg) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Ontwikkelingsland – Brazilië

Opgave 5 – Natuurlijke hulpbronnen in Brazilië

- 17 maximumscore 2**
- West-Europa en Japan / Oost-Azië 1
 - atlaskaart 230A / 231A 1
- 18 maximumscore 1**
selva
- 19 maximumscore 2**
Een juiste redenering is:
- Voor het opwekken van hydro-elektriciteit wordt voor de aanleg van stuwdammen tropisch regenwoud gekapt / het milieu aangetast 1
 - en dat gebeurt vaak in gebieden waar de lokale bevolking nog op traditionele wijze leeft / inheemse stammen wonen 1
- 20 maximumscore 2**
- Juiste redenen voor de hoge winningskosten zijn: 1
 - De bereikbaarheid van het gebied is slecht.
 - Het gebied ligt ver van de geïndustrialiseerde regio in Brazilië.
 - Een juiste politieke reden is: 1
In dit deel van Brazilië liggen beschermde indianenreservaten / bossen waar het lastig is een vergunning te krijgen voor het winnen van delfstoffen.

Opgave 6 – Vrouwenemancipatie en demografie in Brazilië

21 maximumscore 2

Juiste manieren zijn:

- De regering heeft ingezet op een verbetering van het onderwijs (voor met name meisjes).
- De regering heeft ervoor gezorgd dat (bijna) alle huishoudens toegang kregen tot televisie / internet.
- De regering programmeert *telenovelas* op televisie (waarin succesvolle vrouwen met een of twee kinderen de norm zijn).

per juiste manier

1

22 maximumscore 2

Juiste redenen zijn:

- In steden is de arbeidsparticipatie van vrouwen hoger.
- In steden zijn vrouwen hoger opgeleid.
- In steden is meer sprake van modernisering / emancipatie.
- In steden krijgen vrouwen gemiddeld op latere leeftijd kinderen.

per juiste reden

1

Opmerking

Vergelijkbare antwoorden die uitgaan van het platteland, dienen goed gerekend te worden.

23 maximumscore 2

Een juiste uitleg is:

- Het aandeel mensen in de productieve leeftijd is toegenomen / De demografische druk is afgenomen (oorzaak) 1
- waardoor minder kosten gemaakt hoeven te worden voor het niet-productieve deel van de bevolking (of voorbeelden daarvan) (gevolg) 1

24 maximumscore 3

- 261C 1

Uit de redenering moet blijken dat

- de verstedelijkingsgraad in Brazilië (zeer) hoog is / mensen dicht bij elkaar wonen in de stad 1
- zodat het organiseren van (goed) onderwijs eenvoudiger is (dan in bijvoorbeeld India waar een groter deel van de kinderen op het platteland woont) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Leefomgeving

Opgave 7 – Wateroverlast in Zuidoost-Brabant

25	maximumscore 2	
	• de Maas	1
	• een regenrivier	1
26	maximumscore 2	
	• Een juiste ingreep in de stroomgeul van de beken is: kanalisatie / rechttrekken van de beken	1
	• Een juiste verandering in het stroomgebied van de beken is: – verstening / verharding – ontbossing	1
27	maximumscore 2	
	Een juiste uitleg is:	
	• Door de afname van de vertragingstijd van de beken in Zuidoost-Brabant werd het gebied sneller ontwaterd / droger (oorzaak)	1
	• waardoor het landschap veranderde van een (nat) heide- en hoogveenlandschap in een (droger) gebied met grasland en akkers (gevolg)	1
28	maximumscore 3	
	• Een reden voor natuurorganisaties is: Het landschap zal meer de oorspronkelijke vorm krijgen. / Er komt meer ruimte voor flora en fauna.	1
	• Redenen voor boeren om bezwaar te hebben zijn: – De boeren moeten een deel van hun land afstaan / kunnen een deel van hun land minder (effectief) gebruiken. – Het land van de boeren zal minder snel ontwateren / zal natter worden.	1
	• Juiste argumenten die het waterschap kan gebruiken om boeren te overtuigen van de positieve gevolgen van meanderende beken zijn: – Door de meanders ontstaat in (het stroombed van) de beek meer ruimte voor (overtollig) water (waardoor er minder overstromingsgevaar is). – In de zomer is er minder kans op schade door droogte.	1

Opgave 8 – Leefbaarheid in Lelystad

29 maximumscore 2

- In Hoorn en Volendam ligt het stadscentrum direct aan het water en in Lelystad en Almere ligt het stadscentrum verder van het water af 1
- Juiste oorzaken van dit verschil in ligging zijn: 1
 - Hoorn en Volendam zijn (in tegenstelling tot Lelystad en Almere) historische steden (die van oorsprong aan het water werden gebouwd).
 - Hoorn en Volendam waren voor de stedelijke groei veel meer afhankelijk van een directe ligging aan het water (dan de beleidssteden Lelystad en Almere).

30 maximumscore 2

- Juiste argumenten vóór de stelling zijn: 1
 - Het kronkelige stratenpatroon (zonder veel doorgaande straten) draagt bij aan de verkeersveiligheid.
 - Woonerven / pleinen met woningen eromheen dragen bij aan sociale controle / toezicht.
- Een juist argument tegen de stelling is: 1

Achter de woningen zijn veel onoverzichtelijke plekken (zoals brandgangen / pleintjes met garageboxen), waar het lastig is om toezicht te houden.

31 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- de ligging van Almere ten opzichte van Amsterdam / de Randstad gunstiger is dan de ligging van Lelystad 1
- zodat mensen (uit onder andere Amsterdam en Lelystad) zich in Almere vestigden en het inwoneraantal / voorzieningenniveau in Lelystad daalde / stagneerde (en de leefbaarheid achteruit ging) 1

32 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- De verplaatsing van luchthaven-gerelateerde activiteiten kan werk / banen opleveren / trekt mensen naar de omgeving van Lelystad (economische dimensie) 1
- maar deze economische boost kan wel gepaard gaan met milieuproblemen (dimensie natuur) en/of geluidsoverlast (sociaal-culturele dimensie) 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

Opgave 1

bron 1 vrij naar: <https://www.nrc.nl>

bron 2 vrij naar: Digital Silk Road Project; Project Cargo Network: The Economist en
<https://www.yidaiyilu.gov.cn>

Opgave 2

bron 1 http://blogs.z24.nl/boumans_blog/2014/02/hoe-rijk-zijn-onze-provincies-.html,
22 april 2015

Opgave 3

bron 1 <https://www.unesco.nl> en foto: aphotostory/Shutterstock.com

Opgave 4

bron 1 De Grote Bosatlas, 55e druk, 1e oplage

bron 2 foto a: <http://bitethedust.com.au>

foto b: www.aussievault.com.au

foto c: Umomos/Shutterstock.com

foto d: <https://en.wikipedia.org>

bron 3 De Grote Bosatlas, 55e druk, 1e oplage

Opgave 5

bron 1 Christien Klaufus en Paul van Lindert, Latijns-Amerika: een regio in beweging, 2016 en
<https://pbs.twimg.com>

Opgave 6

bron 1 <http://www.barrolee.com> en <https://ourworldindata.org>

Opgave 7

bron 1 Twan van der Heijden, Soerendonk, Twitter 2 juni 2016

bron 2 <https://www.aaenmaas.nl>

bron 3 Waterschap Aa en Maas

Opgave 8

bron 1 <https://www.lelystad.nl>